

Murányi Gábor

Wallenberg-emlékművek Budapesten

1949. április 10-én, vasárnap délelőtt mintegy másfél-kétezer ember gyűlt össze a budapesti Szent István park közepén, ahol az előzetes tervek szerint Pátzay Pálnak a Raoul Wallenberg-emlékműként emlegetett alkotását avatták volna fel. A nyári időszámításra való áttérés miatt a féltizenkettes kezdési időpont már amúgy is kisebb kavargást okozott, ezt csak fokozta, hogy a Magyar Dolgozók Pártja központi napilapjában, a *Szabad Népb*ben az ünnepség reggelén a következő talányos hír jelent meg: *„A Wallenberg emlékbizottság közli, hogy a vasárnapra tervezett emlékmű-leleplezés elmarad, mivel az emlékmű műszaki munkálatai még nem fejeződtek be”*. E bejelentés hamissága mindazok számára nyilvánvaló volt, akik az ünnepség előtti napokban már a helyszínen láthatták a kigyóval viaskodó mezítelen férfi bronzszobrát, s elolvashatták az 5,8 méter magas emlékmű talapzatára vésett feliratot: *„Raoul Wallenberg a svéd nemzet küldötte 1944 július elejétől 1945 januárjáig vezette a budapesti svéd királyi követség bátor és nemes emberbaráti tevékenységét. A rombolásnak ama sötét korszakában legendás hősiükké lett. Hirdesse ez az emlékmű múlhatatlan hálánkat annak a városnak a középpontjában, melynek üldözötteit az ő rendületlenül virrasztó embersége oltalmazta egy embertelen kor éjszakájában.”* A Szent István parkban gyülekezők az avatás napján azonban a műalkotásnak már csak hűlt helyét lelték. Hivatalos magyarázattal sem akkor, sem később nem szolgált senki, a ki tudja kik által elterjesztett szóbeszéd szerint az előző éjjelen „nyilas provokáció” történt, a szobor súlyosan megsérült, ezért kellett sürgősen elszállítani.

Még az egyébként változatos sorsokat megérvő magyar szobrok sorában is példa nélküli a felállított, ám felavatása előtt ledöntött emlékmű története. Ahogy a szocializmus időszakában tabukérdésnek számított Wallenberg eltűnése, úgy maradtak említetlenek a nevéhez kapcsolható kényes kérdések. 1984-ben az akkor másodéves filmrendező-hallgató, Puszt Tibor az emlékműkutató Póto János történész segítségével megpróbált nyomába eredni a rejtélyes történetnek. Két napi forgatás után a filmtekerceknek, máig tisztázatlan körülmények között – a rendező állítása szerint az akkori filmcenzúra hivatalban, a Filmfőigazgatóságon – nyoma veszett. De Horn Emil múzeológusnak is 1989 végéig kellett

várnia, amíg a szoborledöntésről 1981-ben írt dolgozata a nem túl ismert *Honismeret* című periodikában első – nyilvános – híradásként megjelenhetett. Ezt követően látott napvilágot 1989 végén a már említett Póto Jánosnak az *Emlékművek, politika, közgondolkodás* című kötete, amelyben a szerző már levéltári dokumentumtöredékeket is felhasznált a hányatott sorsú emlékmű történetének rekonstruálásához. E két forrásértékű közlemény, valamint az azóta megjelent újabb publikációk alapján, ha nem is teljes mélységben, de összefoglalható a budapesti Wallenberg-emlékművek története.

A háború végén eltűnt svéd diplomata „bátor és nemes tetteit” a pesti izraelita hitközség 1945. június 21-én – az első Wallenberg-emlékülésen – jegyzőkönyvben örökítette meg, kimondván, hogy a megmentettek „örök hálával” tartoznak neki. Ennek jegyében alakult meg 1945. november 11-én a 37 tagú, elsősorban a megmentetteket tömörítő Wallenberg-bizottság, amely ugyanezen a napon kelt levelében vázolta fel elképzeléseit Budapest kommunista párti polgármesterének, Vas Zoltánnak, valamint a tárcája élén utolsó napjait töltő belügyminiszternek, Erdei Ferencnek. (A két levél másolata – több más töredék irattal együtt – a Fővárosi Levéltárban maradt fenn.) Ebből tudjuk, hogy az Ideiglenes Nemzetgyűlés elnökének, Zsedényi Bélának és a Budapesti Nemzeti Bizottság elnökének, a szociáldemokrata vezér Szakasits Árpádnak a védnöksége alatt létrejött testület elérkezettnek látta az időt arra, hogy *„a székesfőváros közönsége leróhassa háláját... rajta keresztül az egész svéd nemzettel szemben is”*. A bizottság azt kérte a címzettekől, hogy a fővárosban, lehetőleg az egykori svéd védett házak környékén nevezzenek el utcát Wallenbergről, s engedélyezzék egy Wallenberg-szobor felállítását – *„lehetőség szerint a Szent István parkban”*. A levélírók mellékelték a Pátzay Pál szobrászművész által készített „kisminta” fényképét is, ami arról tanúskodik, hogy ekkor már javában folytak a szoborállításával kapcsolatos munkálatok. Az akció jó előkészítésére utal az is, hogy november 24-én már polgármesteri határozat született arról, hogy az emlékmű a *„Szent István park közepén lévő vízmedence és a Pozsonyi út közé eső füves területre”* kerüljön. Az utcaelnevezések egyedüli illetékese, a Fővárosi Közmunkák Tanácsa (FKT) 1945. december

Ezen írás először 2000-ben, Ember Mária: *Wallenberg Budapesten* című kötetében jelent meg.

Pátzay Pál
Wallenberg
emlékműve

18-i ülésén pedig arról határozott, hogy a Pozsonyi utat a Pannónia (1969 és 1990 között: Rajk László) utcával összekötő Phónix utcát Raoul Wallenberg utcára kereszteljük át. Az utcanév-változtatás hivatalos ceremóniáját 1946 nyarán rendezték meg, akkor került fel a Pozsonyi út sarkánál álló egyik ház falára az az emléktábla, amelynek óvatos megfogalmazású szövege – „A nyilas uralomban tízezrek életét mentette meg bátor fellépésével és lelkes odaadásával. Pest ostroma alatt eltűnt” – évtizedeken át jószerével az egyetlen nyoma volt a svéd követségi titkár magyarországi tevékenységének.

Korántsem volt ennyire zökkenőmentes az emlékmű-állítás ügye, aminek akkortájt – a dokumentumok tanúsága szerint – még leginkább az anyagiak hiánya volt az oka. 1946 júliusában az FKT is kiadta a végleges engedélyt a megjelölt helyszínre. A Wallenberg-bizottság az emlékművet kizárólag közadakozásból kívánta felállíttatni, ezért 1946. januárjában a Magyar Leszámítoló és Pénzváltó Banknál külön számlát nyitottak. Nem véletlenül ott, hiszen ennek a banknak volt igazgatója a bizottság egyik legtevékenyebb tagja, az év augusztusától elnökké választott Nadas Nándor. Az adományok a tervezettnél jóval lassabban csordogáltak, ezért a bizottság 1946. június 19-én a Zeneakadémia nagytermében Wallenberg-estet is szervezett, amelynek bevételét ugyancsak az emlékműre kívánták fordítani. A számlára került összegek azonban a mind féktelenebbé váló infláció következtében napról napra csökkentek. A rendelkezésre álló adatok nem elégségesek arra, hogy megítéljük: a bizottság az összegyűlt pénzt még idejében vagy már kissé megkésve váltotta-e át törtaranyra. Ami biztos: 1946. június 4-én a 132 140

539 adópengő háromnegyedéért vásároltak értékálló nemesfémeket, s az új forint bevezetése után 8 nappal megtartott ülésen a tagok elkeseredetten állapították meg, hogy „az eddigi gyűjtési erőfeszítések igen csekély eredményt hoztak”. Mindazonáltal alig egy hónap múlva, 1946. augusztus 30-án, a bizottság következő ülésén, kitűzik a szobor felavatásának időpontját: 1947. február 13-át, Budapest felszabadításának évfordulóját.

A megszabott határidő után másfél esztendővel, 1948. november 10-én a bizottság – módosítva korábbi elvét, miszerint a szobor csak és kizárólagosan közadakozásból készülhet – azzal a kéréssel fordul Budapest polgármesteréhez, Bognár Józsefhez, hogy a hátralékos követelések teljes kiegyenlítése céljából a főváros 3500 forinttal, valamint a talpazat helyszínre szállításával járuljon hozzá az emlékmű-állítás költségeihez. A Wallenberg-bizottság ugyanis hosszú hónapok óta szívós tárgyalásokat folytatott a Dunamenti Kőbányák és Márványművek részvénytársasággal, amely a már elkészült talpazat átadását a hátralékok kifizetéséhez kötötte. A társadalmi tesztületnek azonban nem volt pénze. Amennyi a gyűjtésből még maradt, az döntő részben Vignali Rafael műércöntödéjébe vándorolt, a kisebb részt pedig a szobrász homoráriumára fordították. A kért pénzt és segítséget a főváros csak a következő év februárjában adta meg, minden bizonnyal tudomásul véve a Fővárosi Képtár igazgatója, Pogány Ö. Gábor által írt szakvéleményt, miszerint „a Wallenberg-emlék közepes minőségű szobornak tekinthető... plasztikailag érdektelen, unalmasan szimpla alkotás. Fölállítása nem kerül olyan sokba, hogy elhelyezésére ne kellene vállalkoznunk.”.

Pátzay Pál a kígyós figura talpazatára, a már idézett szöveg fölé elkészítette Wallenberg bronzból öntött reliefképét is. Érdemes megemlíteni, hogy mivel a művész sohasem találkozott a svéd diplomatával, „hozott anyagról”, ám nem fényképről dolgozott. A portré alapjául egy csomagolópapírra felskiccelt szénrajz szolgált: Wallenberg egyik védence, Forgács Pál készítette. A háborút követő gyermekbénulás-járványban, 19 éves korában meghalt fiú édesapja az a Forgács Vilmos volt, aki 1944-ben Wallenberg közvetlen környezetében, közeli munkatársaként tevékenykedett, s aki 1945 után visszatérően az Orion Rádiógyár élére, a Wallenberg-Bizottságnak is egyik legaktívabb tagja lett.) A bronz plakett, Wallenberg profiljával, a szobor elrablását követően többé nem került elő.

A szobor elleni merényletről Pátzay Pál április 10-én már hajnalban értesült. Őt a Szent István parkban lakó író, mecénás, Hatvany Lajos riasztotta telefonon: „Pali, épp most döntik a szobrodat!” Mire a szobrász a Pasarétről taxival a helyszínre érkezett, művének már csak hűlt helyét találta. Felesége úgy emlékszik vissza, hogy a nem mellékesen a Képzőművészeti Főiskola rektori tisztségét is betöltő Pátzay ekkor régi ismerőséhez, Goda Gábor íróhoz fordult, aki a főváros kulturális ügyeinek főtanácsosaként előbb hathatós segítséget ígért, ám nem sokkal később, a

részletek iránti érdeklődést elhárítva szomorúan jelentette ki: mégsem segíthet. A nagy titokról Goda még évtizedekkel később, a hetvenes évek végén is csak annyit mondott Horn Emil muzeológus érdeklődésére: ami történt, az a szovjetek nyomatékos kívánságára történt. A fővárosi emlékműfelügyelőség ugyanazon emberei, akik korábban többnapig megfeszített munkával – s egy fennmaradt kimutatás szerint 4409 forintnyi költséggel – felállították a majd hat méteres monumentális alkotást, szűk óra leforgása alatt végeztek a ledöntéssel és az eltávolítással.

A talapzat, a Wallenberg arcélét megörökítő plakettal s a fentebb idézett megemlékező szavakkal soha többé nem került elő. A „kígyós figura” viszont – több metamorfózison is átesve – külön életre kelt. Igaz, ehhez előbb a súlyosan megrongálódott alkotást restaurálni kellett. Kutatásai során Pótó János megtalálta azokat az 1950-ből származó öntőműhelyi árajánlatokat, melyekből az utókor következtethet a sérülésekre. Baumgartner József például a szobor egyik lábának teljes újraöntését tartotta szükségesnek. A helyreállításra végül is megbízást kapó cég tulajdonosa, Vignali Gusmano ajánlatában az szerepelt: „repedések törések és elhajlott formák visszahajlítása eredeti modell szerint cizellálva, elfűrészelve, azokat ismét visszahegesztve”.

1950. szeptemberében az I. Magyar Képzőművészeti Kiállításon Pátzay, három másik szobra társágában bemutatta a *Kígyós figura* című 2,8 méter magas bronzszobrát; ebben a korabeli napilap, a Magyar Nemzet kritikusa a „sötétséggel állandóan harcban álló, haladó szellemi hős” megörökítését köszöntötte. Figyelemre méltó, hogy a kiállítás beharangozásakor ugyanerről a Pátzay-szoborról még mint a *fasiszmus kígyóját eltaposó ifjú*-ról szolt az újság híradása. De a szobor címének további változatai is ismertek, bizalmas jelzetű iratában az emlékműfelügyelőség 1950-ben a *Kígyós férfiak* elnevezést használta, 1953-tól pedig, amikor is az eredeti üzenetétől megfosztott műalkotás a jelenlegi helyére, a debreceni Biogal gyógyszergyár előtti térre került, *Kígyóölő*ként kezdték emlegetni. Ezzel egyidőben nyert a szobor új, „a gyilkos kór, a betegség elleni küzdelem allegorikus kifejezése” értelmezést. Jelenlegi ismereteink szerint a *Kígyóölő*nek két kicsinyített másolata készült, az egyiket 1962-ben a magyar állam ajándékként vitte magával Szukarno elnök Indonéziába, a másikat 1974 óta a budapesti Radiológiai Klinika előtt, mint egészségügyi szimbólumot tekinthetik meg az arra járók.

Hogy mi volt a Pátzay-szobor eredeti üzenete, arra a nyilvánosság előtt a nyolcvanas évek közepén történt csak utalás, akkor, amikor Varga Imre is elkészítette a maga Wallenberg-szobrát, amelyet a magyar származású Nicolas Salgo, az Amerikai Egyesült Államok 1983 és 1986 közötti budapesti nagykövete rendelt meg, s amely mű egy ideig a budapesti amerikai nagykövetség kertjében állt. A Kossuth-díjas szobrász 1995-ben a *Beszélgetések Varga Imrével* című, politikai adalékokkal is szolgáló

Varga Imre
Wallenberg
emlékműve
a Szilágyi
Erzsébet
fasorban

műelemzésekötetben a magyarul is jól beszélő német Christa Nickelnek így idézte fel a nyolcvanas évek Wallenberg-szobrának születését:

„Volna bátorságod egy Wallenberg-emlékművet készíteni? – kérdezte tőlem Salgó Miklós jóbarátom... Ehhez tudni kell, hogy Wallenbergről az én egykori mesterem, Pátzay Pál, 1946-48 között készített egy emlékművet azoknak a zsidóknak az összegyűjtött pénzén, akiket Wallenberg mentett meg... a hatalom durva beavatkozása mindvégig árnyékot vetett Pátzay életére. Nos, amikor elhangzott ez a kérdés, akkor én azonnal a tanáromra gondoltam, aki ekkor már halott volt, és azt mondtam a nagykövetnek, hogy foglalkoztam már ezzel a gondolattal, sőt egy vázlatom is van, nézze meg. A vázlatom lényege az volt, hogy egy nagy kőtáblára ennek a régi emlékműnek a kontúrjait rárajzoltam és eltörtem a követ - mintegy megsemmisítve az emlékművet. Ebbe a törésbe állítottam bele annak az embernek az alakját, akit nem ismerhettem, nem is láthattam, akit nem az ő valóságában, hanem jóval idősebbnek elképzelve tettem oda, nem az eleganciájában, diplomata-eleganciájában, hanem egy koncentrációs tábor fapapucsában és darócköpenyében mutattam fel – íme, aki megszabadított tízezret, önmagát nem tudta megszabadítani... Miután megcsináltam a nagy bronzot – ez olyan 1984-85 tájéka lehetett –, akkor kimentem Svédországba és kiválasztottam egy hatalmas sziklalapot, mely egy gleccserből származott... ráírtam egy latin mondatot Ovidiustól, ami magyarul úgy hangzik: »Amíg szerencsés leszel, sok barátod lesz, de ha beborul az ég, egyedül maradsz«...”

A következő lépésben az amerikai diplomata és a magyar alkotó már azt tervezgette, hogy a követség kerítését úgy „szabják át”, hogy a szobor az utcáról – a Szabadság tér felől – is láthatóvá (és koszorúzhatóvá) váljék. Erre az átalakításra mégsem került sor, mert 1986-87-ben nemzetközi diplomáciai összjáték ered-

ményeként az emlékmű, a Szilágyi Erzsébet fasorba eldugva ugyan, de mégiscsak közterületre került. A hadműveleti manőver előzményéhez tartozik, hogy 1986 végén Kádár János, a Magyar Szocialista Munkáspárt első titkára meghívást kapott Svédországba, s amikor a protokoll egyeztetése során a magyar vezető egyebek mellett arról érdeklődött a meghívást tolmácsoló Anders Rognar Dromberg svéd nagykövettől, vajon milyen kérdésekre számíthat majd a skandináviai sajtótájékoztatókon, a svéd diplomata így válaszolt: „Azt a kérdést biztosan felteszik majd Önnek: van-e Wallenbergnek emlékműve Magyarországon?”. E korántsem célzatosság nélkül elhangzó mondattal a svéd diplomata mintegy előkészítette a talajt nagykövettársa, Nicolas Salgo küszöbön álló búcsúlátogatásához. Az előre egyeztetett színjáték második felvonásában ugyanis a Budapestről végleg távozó amerikai nagykövet „búcsúajándékként” felajánlotta a magyar népnek a követség kertjében ideiglenesen állomásozó szobrot. A felajánlásra a párt első embere – Varga elmondása szerint – kapva kapott. Az ügyben 1994-ben szintén megszólaló Nicolas Salgo a *Magyar Nemzet* című napilap riporterének nyilatkozva viszont inkább Kádár kényszeredtségére emlékezett, s arra, hogy a kommunista párt első embere az ötletet meghallván „savanykásan elmosolyodott”, ám azt el nem utasítva jegyezte meg: megint csak magyarázkodnia kell majd a szovjetek előtt. Akárhogy történt is, a Pátzay-műre is utaló Varga Imre-alkotást 1987. április 15-én, Kádár első svédországi látogatását egy héttel megelőzve felavatták. Az esemény protokolláris leértékelését jelzi, hogy az ünnepi beszédet a Hazafias Népfrent budapesti bizottságának titkára, Peják Emil mondta, s az eseményről csupán az MSZMP napilapja, a *Népszabadság* adott – adhatott – tíz soros hírt (még a Hazafias Népfrent hivatalos lapja, a *Magyar Nemzet* sem).

Emléktábla a Pozsonyi út és a Wallenberg utca sarkán

Bottos Gerő domborműve az emléktábla helyén

Varga Imre a Christa Nickellel folytatott beszélgetések egyikén úgy fogalmazott, hogy 1987-ben voltaképp az ő kishitűsége miatt nem került a Wallenberg-szobor az 1949-ben ledöntött emlékmű helyére. „A későbbiekben ismételten voltak olyan hangok, hogy át kellene vinni arra a helyre, ahol az előző állt. Én nem nagyon szeretem, ha a szobrokat mozgatják. Jó helynek tartom azt, ahol van...” – fejtegette a szobrász, bizonyára nem is sejtve, hogy ezzel egykori mesterének tartotta fenn a Szent István parki területet.

Mielőtt azonban az évtizedekig Kígyóölőként emlegetett Pátzay-alkotás visszakereszteléséről, illetve újbóli felállításáról szólnánk, meg kell említenünk azt a rendszerváltás idejére eső magánkezdeményezést, amelynek eredményeképpen 1989. augusztus 4-én, Wallenberg születésének 77. évfordulóján a róla elnevezett utca és a Pozsonyi út sarkán álló házra az 1946 óta ott lévő emléktábla helyére bronzdombormű került. „Egész egyszerűen méltatlannak találtam Wallenberghez a kopott pléhlemezt” – ezzel indokolta Rényi Gábor, a Novotrade Rt. igazgatója azt, hogy a nagy rendszerváltó események árnyékában Bottos Gergő szobrászművészől megrendelte az „időtállóbb” reliefet. A megbízási szerződés dátuma 1989. március 1-je volt, szűk fél év múltán pedig már az avatásra is sor került. Rényi Gábor emlékezete szerint az előkészületek során mindössze két kisebb probléma merült fel: a közterületre kikerülő munka zsúrizésekor néhányan azt feszegették, hogy miért éppen Bottos Gergő nyerte el a megbízást. A megrendelő válasza erre az volt, hogy mivel – Herskovits Györggyel, az Optimum Rt. vezetőjével együtt – ő állja a költségeket, s mert régi tisztelője a szobrásznak, személyéről nem hajlandó vitatkozni. Ennél komolyabb akadálynak tűnt az a követelés, amit az akkor már éppen csak hivatalban lévő Fővárosi Tanács fogalmazott meg. Mint ez ügyben illetékes hatóság kezdetben ragaszkodott ahhoz, hogy a régi emléktábla szövege változatlan formában kerüljön át a domborműre. A „Pest ostroma alatt eltűnt” – kitétel azonban már elfogadhatatlan eufémizmusnak bizonyult 1989 közepén. A kompromisszumos megoldás alapján az ominózus utolsó mondat elmaradt, s helyette Wallenberg neve alá két – az 1912-es szüle-

A Gyopár utcai emléktábla: a középső plaketten Wallenberg, balra Carl-Ivan Danielsson, jobbra Per Anger arcképe

Per Anger (jobbról), Wallenberg munkatársa részt vett az avatáson, mellette Dr. Bajtay Péter

tési és az 1947-es, a feltételezett halálozási – évszám (s egy kérdőjel) került. Emiatt viszont a dombormű leleplezésekor tört ki kisebb botrány. Az ünnepségre meghívott Per Anger, Svédország nyugalmazott kanadai nagykövete – az 1944-es budapesti mentőakcióban Wallenberg segítőtársa – aki még a 90-es évek közepén is azt feltételezte, hogy egykori barátja a gulag valamelyik lágerében sínylődik, emelt hangon tiltakozott az 1947-es évszám feltüntetésé ellen, hiszen „Wallenberg még él!” Fellépésének eredményeként az avatás utáni hetekben a szobrász levéste a domborműről a második évszámot s a mögötte álló kérdőjelet.

Hogy az 1949-ben a Szent István parkból eltüntetett, s évtizedekig debreceni száműzetésben lévő emlékmű ismét az eredeti helyén, Budapesten álljon, erre vonatkozó kísérletek szintén a rendszerváltás

első hónapjaiban történtek. Mint azt Riba István, a HVG című hetilap munkatársa kiderítette: nem sokkal hivatalba lépése után Jeszenszky Géza, az Antall-kormány külügyminisztere tett javaslatot az akkori fővárosi vezetésnek, hogy a szobrot szerezze vissza Budapestnek. E levél még az 1990. őszi önkormányzati választások előtt született, s Bielek József tanácselnök azzal hárította a kezdeményezést, hogy „a főváros következetesen képviseli azt az álláspontot, hogy az elmúlt évtizedekben felállított köztéri plasztikák lebontására ne kerüljön sor, sem valahol álló szobrok korábbi helyén történő visszaszállítására”. A tanácselnök e soraival a szintén a Szent István parkban 1970-ben felállított, a kommunista ellenállási mozgalom Szírcsoportjának emlékét megörökítő alkotást védte (amely egyébként jelenleg is a Szent István parkban áll), ám joggal feltételezhető, hogy inkább a visszaállítást tartotta kényes ügynek.

A főváros rendszerváltás utáni első főpolgármestere, Demszky Gábor 1991 decemberében levélben fordult debreceni kollégájához, ám már akkor kiderült, hogy Debrecen nem kíván megválni az időközben a Biogal Gyógyszergyárnak is jelképévé vált szobortól. Már ekkor körvonalazódott a végül is megvalósult megoldás, miszerint készüljön a Biogal előtt álló szoborról hiteles másolat. A kezdeti neki-buzdulás után azonban hat-hét esztendei csend következett.

Közben viszont, 1994 nyarán – az embermentő tevékenység fél évszázados évfordulóján – a budapesti Raoul Wallenberg Alapítvány kezdeményezésére avatták fel az egykori svéd királyi követség Gyopár utcai épületének kertfalán Czinder Antal szobrászművész plakettjeivel díszített emléktáblát – középen Wallenberg, baloldalt Carl-Ivan Danielsson követ, jobbra Per Anger attasé – 1944-es helytállásának tiszteletére.

1998 tavaszán két magánszemély, Vince Mátyás és Deák Gábor újbóli nekirugaszkodással kezdeményezte a Wallenberg Szoborbizottság 98' megalakítását, s ettől, a már-már ismét a feledés homályába került próbálkozás, új lendületet kapott. A Budapest főpolgármesterének, Demszky Gábornak fővédnökségével 1998. július 14-én megalakult testület szeptember közepi ülésén már a végleges elképzeléseket vázolta fel. Addigra az addig vonakodó debreceni városvezetés hozzájárult, hogy a Pátzay-szoborról másolat készüljön. Ennek alapján kapott megbízást Györfi Sándor karcagi szobrászművész az 1:1 méretű másolat elkészítésére. Az 1949-ben feltehetőleg megsemmisített talapzat újratervezésével Rajk László építész bízta meg, s a szintén nyomtalanul eltűnt Wallenberg-portré újra-formálására a Pátzay-tanítvány, Marosits Istvánt kérték fel, azzal a kikötéssel, hogy a mester stílusában, a bronzreliefről fennmaradt fotó alapján az eredetihez hasonlót készítsen. A döntő részben közadakozásból, magánszemélyek és cégek adományaiból „rehabilitált” Wallenberg-emlékművet a Szent István parkban 1999. április 18-án avatták fel – alig több mint fél évszázadnyi késéssel.